СВОБОДА

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

SVOBODA

UKRAINIAN DAILY

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. XXV. Ч. 144. Джерзи Сіти, Н. Дж., четвер, 23. червня, 1927. VOL. XXXV. No. 144. Jersey City, N. J., Thursday, June 23. 1927. THREE CENTS

ВІДНОВЛЕННЄ ВУГЛЕВИХ ПЕРЕГОВОРІВ У ПЕНСИЛВЕНІЇ

ОБІ СТОРОНИ ВІДДАЮТЬ СПІРНІ СПРАВИ СУБКОМІТЕТОВИ.

ФИЛАДЕЛФІЯ, 21. червня. — Майнери й оператори центрального пенсилвенійського поля пробували нині наново почати переговори в справі закінчення страйку в копальнях мягкого вугля. Нинішну конференцію скликано згідно з постановою, принятою на конференції місяць тому назад, на котрій підприємці не хотіли вдоволити домагання майнерів відновити джексонвилську угоду з 1924. року.

Зараз на вступі нарад показалися непоборимі ріжниці в поглядах. Пенсилвенійські оператори відразу заявили, що вони не можуть пристати на відновлення джексонвилської умови, бо через цю умову вони тратили бизнес на користь південних копалень, головно копалень Вест Верджінії.

По таких переговорах конференція постановила вибрати підкомітет, який має предложити завтра рано вислід своїх переговорів. До субкомітету ввійшли представники обох сторін.

Нинішного дня також илинойські майнери предложили властителям копалень мягкого вугля в тому стейті свої домагання покінчити страйк на умовах, які дуже подібні до точок джексонвилської угоди. Властителі сейчас скликали конференцію для розглянення домагань робітників.

ЗА КІЛЬКА МІСЯЦІВ БУДЕ ВОЗДУШНА ЛІНІЯ МЕЖИ НЮ ЙОРКОМ А ШИКАГОМ.

ЗОРГАНІЗУВАТИ ЇЇ МАЄ БЕЛАНКА.

НЮ ЙОРК, 21. червня. — Джусепе Беланка, котрий зробив пляни літака, яким Чеймберлин і Левін летіли до Німеччини, заявив, що за кілька місяців в Америці буде заведене стале воженне пасажирів між Ню Йорком а Шикагом.

Беланка вже навіть мав підписати контракт поставити до сеї служби 5 літаків. Кождий літак мавби везти 12 пасажирів. Дорога з Ню Йорку до Шикага виносилаби 7 і пів години. З часом підприємство сподіється завести більше літаків, так що кождої години буде виїзджати один літак.

Коли ся лінія покажетьвя добрим бизнесом, то заведеться другу, а саме між Ню Йорком а Флоридою. В організації сих ліній зацікавлена група банкирів з Вол Стріту.

НОВИЙ СИГНАЛ СВІТЛА ЗАЦІКАВИВ КАНАДУ Й СВІТ.

ЗАВЗЯТІ ПОШУКУВАННЯ ЗА ПРОПАВШИМИ ЛЕТУНАМИ.

КВІБЕК, 21. червня. — Один зі співвластителів великих просторів ліса в північній части Квібеку донiс урядови, що вчора в ночи бачив він підносячийся з ліса стовп світла, немовби сигнал розбитих моряків. Сигнал був даний коло пів до 11. години вечером.

В одному підприємстві, торгуючім флляшками, найдено в одній фляшці паперець з французькою написю: „Ми находимося недалеко від Гавр Грас без поживи. Географічна ширина 75 степенів, довжина 45. Нінгесер і Колі".

Хоча уряд сумнівається в правдивість обох сих вісток, мимо сього він сейчас приказав змішнити пошукування за летунами.

Американські летуни, що шукають пропавших Французів, літають над канадійськими лісами та роскидують летючки, в яких описано, французькою мовою, як дістатися до берега або до людської оселі. Один раз летунам здавалося, що вони бачуть білі крила французького літака. Коли однак спустилися близше до землі, побачили, що се були тільки полянки, вкриті снігом.

ЖІНКИ ПІЗНАЮТЬ „ДУШИТЕЛЯ", АРЕШТОВАНОГО В КАНАДІ.

ВІН БУДЕ ПОСТАВЛЕНИЙ НА СУД УЖЕ 20. ЛИПНЯ.

ВІНІПЕГ, 21. червня. — Ерл Нелсон, американський робітник, арештований тут як пошукуваний в Америці „душитель жінок", перестав нині мовчати та став просити заряду вязниці дати йому порозумітися з американським урядом. Він говорив: „Мене обжаловують що найменче о два вбийства, а я сього не зробив."

Розправа буде визначена дуже скоро, видай на 20. липня.

Суд вислав був фотографію сього арештанта чотиром жінкам у Филаделфії, котрі були свідками вбийства пані Марії МекКонел, за яке винують арештанта в Вініпеґу. На вид одної з фотографій одна з жінок скрикнула. В подібний спосіб другі жінки роспізнали арештанта як людину, звязану з убийством пані Лени Вайнер, що погибла 10. падолиста 1925. року; та пані Олі Меккой і панни Марії Морей. З фотографії теж пізнала арештанта жінка в місті Портленді, в стейті Орегон.

БУНТ ВЯЗНИКІВ.

ЛЕНСИНГ, Канзас, 21. червня. — 328 арештантів канзаської стейтової вязниці збунтувалися проти зарядження, що вони не можуть діставати папіросів. Арештанти кинули клич: „Нема цигареток, нема вугля". Вони перервали працю в копальні, забарикадувалися там, 720 стіп під поверхнею землі, та заявили, що так довго не дадуться взяти, поки їм не привернуть привілей курити. — В стейті Канзасі обовязував закон проти курення. В основі сього закона арештанти теж не могли курити. Тепер сей закон знесено, але заряд не дав арештантам права курити. Се й викликало страйк.

РИМ ЗРОСТАЄ.

РИМ 19. червня. — Муссоліні стараєтся всіма способами привернути Римови давне історичне значінне. Допомагає новій розбудові міста та його прикрашенню, рівнож дбає про поліпшенне комунікації. Будують ся дубвеї. За 5 послідних літ число населення зросло о 140.000 мешканців.

РОЗВЯЗАННЯ Т-ВА СВ. АП. ПАВЛА У ЛЬВОВІ.

На руки о. В. Садовського, бувшого голови Т-ва. св. Ап. Павла у Львові, прийшло з дирекції поліції під датою 19. IV. ц. р. письмо, в якому повідомляється, що міністерство внутрішних справ у Варшаві не взяло під увагу рекурсу Т-ва против його розвязання воєвідським урядом у Львові. Причиною остаточного розвязання Товариства — меморіял до Ліги Націй, зладжений його управою, в якому представлено переслідування українського духовенства польськими державними органами. Від децизії міністерства в цій справі нема вже дальшого відклику.

ІНТЕРЕСНІ ЧИСЛА ЗІ ЗІЗДУ СОВІТІВ.

Проголошені совітською пресою цифри про послідний „всесоюзний зізд совітів", себто найвисше законодатне тіло теперішньої Росії, показують ось що:

Українських делегатів на сьому зізді, в якому брало участь 2,348 делегатів, було всего 225, себто менше, як 10 відсотків; слід памятати, що українське населення совітського Союза творить близько 20 відсотків всего населення Росії. Приблизно в той самий спосіб Поляки „дозволяють" Українцям мати своє представництво у варшавським соймі.

До союзної, себто всеросійської ради народних комісарів не вибрано ні одного Українця. В польським міністерстві у Варшаві також нема ні одного Українця.

Хоч влада Росії називає себе тепер „робітничо-селянською", то в сьому „совітському парляменті" селян від плуга було лиш 223, себто 9 відсотків, а робітників фабрик лиш 265, себто 11 відсотків. Решта се були інтелігенти і совітські урядовці.

ДАНЦІҐСЬКИЙ СОЙМ ПРОТИ ПОЛЬСЬКИХ ЗАЗІХАНЬ.

Дня 27. травня ц. р. на засіданні данціґського сойму прийшло до бурхливих промов, тому, що польська залізнича дирекція зажадала від своїх урядовців вивчення на протязі означеного речінця польської мови. Посол Фалькенберґ заявив, що залізнича дирекція не має найменшого права змушувати данціґських урядовців до вивчення польської мови.

РОКОВИНИ ОСНОВАННЯ ЗУНРО.

Дня 14. травня ц. р. минув рік від заснования Західно-Української Національно-Революційної Організації.

КОНЦЕРТ САЛЬОМЕЇ КРУШЕЛЬНИЦЬКОЇ В ПАРИЖІ.

Дня 25. травня ц. р. виступила наша знаменита артистка зі своїм одиноким концертом у великій концертовій салі в „Maison Gaveau" в Парижі. У програму входили ріжні твори світової слави та кілька українських народних пісень.

Появу нашої славної співачки (мило вражає вишукано-елегантна тоалета пані Крушельницької) витає надзвичайно добірна французько-італійська публика бурею оплесків. Концерт був одним великим тріюмфом української артистки. Безмежні-брава по кождім виступі, ентузіязм, з яким принято українські пісні, та численні вискази: „Ви, Українці, можете бути горді з вашої пісні та вашої артистки" — чи не найкраща мелодія, яку Українець може почути в метрополії европейської культури.

Це був, так сказати, наш великий „український день" у Парижі. Пані Сальомея Крушельницька в найблизших днях виїздить на свій концерт до Лондону, а опісля дасть ряд концертів в Італії. — **Юрій Студинський.**

В ЄГИПТІ.

Національний рух в Єгипті свідомо і послідовно йде до того, щоби позбутися англійської опіки. Провідник національного єгипетського руху Заглюль паша знова поставив Англійцям ряд домагань, на які вони мусіли згодитися, щоби не викликати в Єгипті того, що в Китаю. Між иншим Англійці мусіли згодитися позволити всім Єгиптянам носити зброю. Се на разі, бо може незадовго Єгиптяни не будуть питати о такий дозвіл.

ЗАМКНЕННЯ СИНАҐОҐИ В ЛЕНІНГРАДІ.

Повідомляють з Ленінграду, що тамошний совіт наказав замкнути синаґоґу.

МІТІНҐИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗА

СКРЕНТОН, ПА. Бр. св. Володимира, від. 162, повідомляє своїх членів, що звичайний мітінґ відбудеться дня 26. червня, в галі церковній. Проситься всіх членів прийти на сей мітінґ, бо є важні справи до полагодження. — В. Баран, предс.; М. Гнатів, секр.

ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА. Отсим повідомляється членів Бр. св. Василія, від. 339, що мітінґ відбудеться в неділю, дня 26. червня, о 2-ій год. пополудни, під ч. 610 S. American St. Проситься всіх членів прибути на сей мітінґ, бо є важні справи до полагодження. Буде звіт контролі з приходів і розходів за 6 місяців. Неприбувший член на сей мітінґ заплатить кару 1 дол., а урядник 2 дол. — Іван Сорока, предс.; Ів. Бішко, кас.; Олекса Будай, секр.

СКРЕНТОН, ПА. Тов. Надзбруча, від. 280, повідомляє членів, що спеціяльні збори відбудуться дня 26. червня, о год. 1-ій пополудни в Ккр. Клюбі, 618 Lackawanna Ave. Кождий член повинен прибути на сі збори і вислухати справоздання контр. комісії. Неприсутний член заплатить кару після ухвали Товариства. — С. Ґріщук, гол.; П. Гасай, секр.

КАРТЕРЕТ, Н. ДЖ. Бр. св. Арх. Михаїла, від. 209, повідомляє, що піврічний мітінґ відбудеться дня 26. червня, в неділю, о 1-ій годині пополудни. Проситься всіх членів і членкинь явитись на сей мітінґ, бо є важні справи до полагодження, як справа Сиротинця-Захисту і инші. Неявившийся член заплатить кари 50 ц., а урядник 1 дол. Проситься всіх довгуючих виповнити свої довги, бо в противнім разі будуть суспендовані. — Мих. Вадяк, предс.; Іван Якимів, секр.; Петро Макар, кас.

НЕ МОЖУТЬ ДАТИ СОБІ РАДИ.

В радянській пресі читаємо майже що дня, як то комуністична партія дбає за українських селян, що вона робить для них, скільки гроша й труду витрачає вона на культурну й иншу роботу на селі. Нам цікаво довідатися, чи воно справді комуністи так дуже піклуються нашим селом, так, як вони про це пишуть. Цікавий матеріял для нас про стан роботи на селі Київщини подає нам газета „Пролетарська Правда". Газета пише дослівно таке: „На селі бракує письменних і кваліфікованих людей. Роками стоять шпиталі без лікарів, по школах нема вчителів, нема меліораторів, агрономів. Й не тому все стоїть пустою, що може нема кого післати на село. Потрібні сили ніби є, тільки ніхто не посилає їх, а може й не хоче. Число висших шкіл збільшилось у двоє, число стипендистів дуже велике. Що року випускають усе нові й нові кадри фахівців, головно з Києва, де багато шкіл.

Та ще більше дивне те, що у самому Києві багато безробітних лікарів і учителів. Ці безробітні живуть без надії скоро одержати працю, дістають з державної каси допомогу, а коло Києва селяне благають прислати їм лікарів, учителя, агронома, а то навіть просто письменних писарів. Держава витрачує величезні кошти на утримання висших шкіл та на стипендії студентам. Вона робить це для того, щоби мати фахівців — та не вміє, а може скорше не хоче заставити тих людей працювати для користи українського села.

Давніше був такий закон, що той, хто дістав стипендію, мусів працювати певний час у тому місці, куди посилала його установа. Тепер цього нема.

Газета пише, що господарка українського села примітивна й культурно відстала, але цьому винен режім царату. Але чи тільки царат?

ЧОТИРОХ ЖОВНІРІВ УКР.-ГАЛ. АРМІЇ АРЕШТОВАНО ПІД ЗАКИДОМ УБИВСТВА.

Мимо того, що від польсько-української оружної війни минає вже 7 літ, арешти й судові процеси з того періоду не переводяться. Цими днями польська поліція в Яворові арештувала знову чотирох жовнірів укр. галицької армії: підхор. Ореста Загаєвича, Степана Прикулу, Василя Мизука та Миколу Стася, обвинувачуючи їх у „вбивстві і грабіжі" селянина М. Козака в р. 1919. М. Козак — як говорить поліційний рапорт — постріляв тяжко українського жовніра Андрія Ваника, за що відтак „Українці його розстріляли". Розстріляти мали саме арештовані, які за те станутЬ тепер перед судом.

ЄГИПЕТ ДОМАГАЄТЬСЯ АВТОНОМІЇ.

Єгипетський король, який виїздить до Лондону, домагатиметься від центрального уряду призпання Єгипту автономною домінією.

РОЗОРУЖНА КОНФЕРЕНЦІЯ ІМЕНУЄ РАДУ ЕКСПЕРТІВ

АМЕРИКАНЦІ РІЖНЯТЬСЯ ВІД АНГЛІЙЦІВ.

ЖЕНЕВА, 21. червня. — Доба вже минула від часу, як зіхалася розоружна морська конференція, скликана Америкою, а вже конференція найшлася на протилежних точках.

Головна ріжниця заходить між становищем Америки а становищем Англії. Пляни Япану теж ріжняться від пляну Англії й Америки, але обі другі держави більше до нього схиляються.

Щоби вирівнати сї непорозуміння, конференція вибрала спеціяльну раду експертів, яка має переглянути всі пляни та подати конференції безсторонню їх значінне.

Американські кореспонденти на конференції все ще заявляють, що конференція має шанси на успіх.

УСТУПЛЕННЄ РУМУНСЬКОГО ПРЕМІЄРА СТІРБЕЯ.

БРАТІЯНО ЗНОВА ПРЕМІЄРОМ МІНІСТРІВ.

БУКАРЕШТ, 21. червня. — Наслідком заяви селянської партії, що вона не буде працювати з міністерським кабінетом, зложеним премієром Стірбейом, сей премієр уступив, а король покликав знова Братіяна, щоби він сотворив новий кабінет міністрів.

Братіяно сейчас приступив до утворення нового кабінету, який буде складатися з ліберадів.

Князь Стірбей був при правлінню два тижні. Його кабінет був коаліційний, себто він пробував злучити в ньому всі партії.

РОСІЙСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЗБЛИЖЕННЯ НЕДАЛЕКО.

МОСКВА ДАЄ ПОЛЬЩІ РІЖНІ УСТУПСТВА.

ВАРШАВА, 21. червня. — Росія й Польща підпишуть сими днями нову умову, яка засвідчить про поступ зближення між ними.

М. Патек, польський представник у Москві, приїзджає сими днями до Варшави, щоби предложити польському урядови остаточний плян польсько-московського договору про імміграцію. В сій договорі Москва дає поважні уступки Польщі, а сі уступки пояснюють так, що Москва чується ослаблена зірванням торговельних і дипломатичних зносин між Англією а Росією, і тому готова на всякі уступства сусідам.

ПОГОЛОСКИ ПРО ВІЙНУ ЗАСТРАШУЮТЬ РОСІЙСЬКИХ СЕЛЯН.

УРЯД ЗБИРАЄТЬСЯ ВЖИВАТИ СПЕЦІЯЛЬНІЙ ПРОПАГАНДИ ДЛЯ ЇХ УСПОКОЄННЯ.

РИГА, 21. червня. — Московський уряд сильно занепокоєний закепокоєнием, яке серед селянства Росії викликали чутки про війну. Селяни стали занедбувати праці на полю та говорити тільки про наближаючися ворогів.

Уряд був примушений пустити проти сеї повени чуток цілу машинерію пропаганди. Газети печатали заяви головних комісарів та закликали робітників поучувати селян, що чутки фальшиві. Наслідком, однак, надуживання пропаганди в минувшині все, що походить від уряду, не робить бажаного враження.

ПІВДЕННІ КИТАЙСЬКІ ВІЙСКА ДОБУЛИ ТСИНҐ-ТАО.

СПОДІЮТЬСЯ СКОРОГО УПАДКУ ТСІНАН-ФУ.

ШАНГАЙ, Китай, 21. червня. — Тсинґ-тао, важний китайський порт над Кіававським заливом, в провінції Шантунґ, попав нині в руки націоналістичних війск.

Коли націоналістичні війска підуть далі здовж залізниці, то можна сподіватися скорого упадку Тсінан-Фу, столиці сеї провінції.

Сі здобутки вважають незвичайно важними для походу націоналістичних війск півдня на Пекин, столицю півночи.

ЗЕМЛЕТРУС У КИТАЮ.

СПІЗНЕНІ ДОНЕСЕННЯ ПРО ЗЕМЛЕТРУС У МІСЯЦЮ МАЮ.

ЛОНДОН, 21. червня. — Нині одержано тут донесення зі Шангаю, що сильні потрясення землі, які занотовано було дня 23. мая, а яких жерела не можна було відкрити, мали осередок у північній части китайської провінції Кансу, що лежить коло монгольської границі.

Звідомлення про сей землетрус доносять, що від нього завалилося богато домів, у тому числі богато важних історичних памяток, та згинуло богато людий.

АВСТРІЯ ПРЕДБАЧУЄ ЗЛУКУ З НІМЕЧЧИНОЮ.

НІМЕЧЧИНА ПРИЙМАЄ ЗАКОН, ПОДІБНИЙ ДО АВСТРІЙСЬКОГО.

БЕРЛІН, 21. червня. — Віцеканцлер німецької федеративної републики та міністерство судівництва предложили нині німецькому федеративному парляментови проект нового карного закона.

Сей проект є вислід пятилітних розслідів великої правничої комісії. Найцікавійшою признакою сього кодексу є його подібність до карного кодексу Австрії. В сьому бачуть стремління до обєднання Австрії з Німеччиною.

Судді мають мати більшу свободу в накладанню кар, як вони мали досі в Німеччині. На загал закон богато лагіднійший від пруського закона з 1871. року.

ТЕПЕР ПРИЙМАЄТЬСЯ ЧЛЕНІВ БЕЗ ВСТУПНОГО

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy.		ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ЖЕНЕВСЬКА МОРСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ

Повоєнні часи щасливі на міжнародні конференції. Виростають вони як гриби по дощі. І тому тільки, що всіх однакова біда притискає. Світова війна і повоєнні тягарі так обтяжили державні буджети, що фінансова політика є в Европі у всіх краях причиною майже кождочасної міністеріяльної кризи. Можна це було обсервувати найкраще по Франції, але й другі краї не щасливійші від неї. Тягарі всюди однакові і однаково даються в знаки населенню, головно робітничій, селянській та середній клясі. Ті тягарі спричинені в великій мірі видатками на армію, а рівнож і на фльоту. А які це величезні видатки, пізнати вже хоч би з того, що за послідні три роки видала Америка на розбудову і вдержанне своєї фльоти $1,600,952,437, себто по $320,000,000 річно. Приблизно таку суму видала Англія, видаючи річно на ту саму ціль $300,700,000, а Японія $129,724,000.

За одних тільки чотири роки видали отже тільки три держави яких чотири міліярди долярів на удержанне і побільшення своїх воєнних фльот. Скільки то добра можна би осягнути за ті великанські суми, видані в часах повоєнного лихоліття, голоду і важких катастроф, коли бідне населенне дуситься під тягаром державних видатків.

Отсе власне той фінансовий тягар змусив Америку, Анґлію і Японію зійтися на наради в Женеві. Бо коли ті держави не знайдуть виходу, то ті тягарі будуть далі тільки побільшатися, бо одна держава буде старатися випередити в зброєнню другу. На тій то отже конференції хочуть положити якусь границю в зброєнню, а тим самим в видатках. Та на жаль між тими державами, що мають добру волю обмежити видатки, заходять великі ріжниці що до самого способу ограничення зброєння. Кожда з них має свій власний інтерес на оці і з того боку глядить на обмеженне зброєння. Кожда хотіла би обмежити зброєнне, але так, щоби на тім зискав її державний буджет, щоб спали фінансові тягарі, але щоб не потерпіла її дотеперішна сила. Головно береже того престіжу Анґлія, яка хоче далі остати володарем на мори з огляду на розкинені свої кольонії, від яких довозу залежить істнуваннє самого британського острова. До того ще в конференції не беруть властивої участи Франція і Італія і це комплікує справу.

Американський плян обмеження уоруження на мори дає змогу счеркнути Америці 140,000 тон, Анґлії 60,000, а Японії 40,000 тон з тих кораблів, які є вже побудовані, або які мають бути побудовані згідно з вашинґтонською умовою з 1922 року. Була би це велика полекша матеріяльна. Та, на жаль, другі держави не згідні з тим пляном. Обмеженне наступить доперша в дорозі компромісу, якого можна надіятися.

РІЧНИЦЯ МОСКОВСЬКОГО ВАРВАРСТВА

Пригадуючи ріжні славні прояви українського життя, не можна також забувати і про другі сущі сторони з минувшини українського народа. Московщина приклала багато труду, щоби висшої культури від себе український нарід підбити під своє панованне, не лише фізичне, але й духове. Скориставши українську культуру для заложення фундаментів та початків так званої російської культури, Московщина увесь час обмежувала розвиток української культури та зводила його на нівець. Для того набирали українських учених людий для культурної праці серед напівдикого московського народу, й передруковували та перероблювали на московський взорець ріжні українські церковні та наукові твори, і т. и.

Все те, що створив український народ на полі рідної культури, немилосердно грабували Москалі та препаровали вже по свойому, видавали за московське, або російське. Українські учені, духовенство, тощо творили московську письменність. Вони несли туди на чужу Московщину найціннійший дар від українського народу, його вікову европейську культуру. В заміну український нарід мав від московського „ласкавого баріна'' лише утиски політичні, культурні та релігійні. Соками й трудом кращих українських людей росла московська культура, а українська, виснажена на творчі сили, занепадала.

На рахунок багатої української мови творився „русскій язик". Тому то тепер ми часто робимо помилки, коли стрічаємо у московській та українській мові подібности, називаючи їх москалізмами. То зовсім не москалізми, а навпаки, українізми в московській мові. Московська мова, до речі сказати, так багато має в собі чужого запожиченого, що свого часу видано навіть російський словник під наголовком: „Сорок тисяч инностранних слов, употребляємих в русском язике". Отже сорок тисяч чужинецьких слів нараховували самі Москалі у російській мові. До того ще треба було додати напевно стількиж слів, що прийшли до тої мови з „малоросійскаво наречія", себто з української мови.

Щоби не дати тому „малоросійскаму наречію" розвиватися, жити далі самостійною мовою та нагадувати завжди Москалям про крадене, російські царі, починаючи з царя Олексія Михайловича, обмежували всіма засобами українське друковане слово та нищили вже надруковані та написані українські твори. Ще навіть до союзу України з Московщиною, московський цар Олексій Михайлович в договорі з польським королем вимагав, щоби припинити друковання українських книг, які називано „кніґі літовскія печаті". Оберігаючи варварську Московщину від культурної Европи, той цар забороняв купувати українські книги на Московщині. А ті, що вже були у кого приватно, наказував „собраті і на пожарех сжеч'' не лише за „еретіцкіє мислі, но і за слоґ еретіцкій".

Виговський, укладаючи з Поляками Гадяцькі пакти, ставив собі умовою, щоби на Україні дозволено на „ґімназії" то есть „учітельніє доми, коллеґія, школи, друкарні, сколько їх надобно будет, без препятствія ставіті будет вольно и свободно науки одправоваті и книги печатати всякіє и в преніях о вірі, только би без поруганія и урази маєстату королевського".

А московський цар, складаючи умову з тим же польським королем, вимовляв собі, щоби „в которих местностях книги напечатани и их слагатели, також печатники или друкари, смертью казнени и книги, собрав, сожжени білі впредь чтоби крепкій заказ бил безчесних воровских (злодійських) книг никому не печатати под страхом смертной казни".

З цих двох зразків видно ясно, яка велика ріжниця заходила між світоглядами українського народа а московського.

Довгі сотки років нищила Росія українську культуру та старалася нашим коштом витворити свою. На шляху нищення самобутности українського народу дійшла до того, що знищила всі його національні школи, національну церкву й поволі дійшла до знаменитого царського указу про заборону українського друкованого слова.

На 11. червня припадала власне річниця того дня, коли по всій Росії розіслано „Височайшеє Повеленіє", відоме під іменем закону про заборону українського друку. Тим законом з 1876 року заборонено було друкувати всі книжки українською мовою, крім красного письменства. Але й те письменство підпадало таким цензурним правилам, що лекше булоби верблюдови пролізти у вушко голки, ніж видрукувати порядну українську книжку. Крім того наказано було друкувати всі українські твори „ярижкою'', себ то російським правописом.

Цей проклятої памяти закон завдав страшний удар молодій українській літературі та взагалі культурі, що по славних часах Шевченківської доби та його сучасників почала буйно відроджуватися. Варварський закон підрубав молоде дерево нової української культури. З нього остав тільки малий корінець, з якого поволі почали виростати нові парости, але на це треба було багато жертв, самопосвяти і надлюдських зусиль всіх славних, відомих та невідомих працьовників. Лише надлюдськими зусиллями, страшною силою духа пощастило Україні перебороти московське варварство. Як усі народи, що добулися з неволі, так і український своїм розвоєм справджує давно доказану правду, що дух культури й проґресу переборює в десятеро сильніщий дух тьми та поневолення.

СПРАВЛЕННЄ ПОМИЛКИ.

В 129. числі Свободи з 6. червня в дописі в Голосах Читачів подано було імя: Іван Ю. Фірка, Геркімер, Н. Й. — Має бути Фірра.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ЩОБИ ПЕРЕКОНАТИСЯ, ПО ЧИЇЙ СТОРОНІ ПРАВДА.

В дискусії над потребою реорґанізації української школи в Америці посипалося богато нарікань на школи, які ведуть дякоучителі. Щоби деяким педаґоґам і критикам дати змогу побачити, як виглядає на ділі ведена дякоучителями українська школа, запрошую їх всіх на закінчення шкільного року в українській школі в Нюарку. Кінцевий іспит відбудеться в неділю дня 26 червня в Українськім Народнім Домі при 57-59 Beacon St., о год. 5. по пол.

Т. Каськів, учитель
з Нюарку, Н. Дж.

ЧОМУ НАШІ НАРОДНІ СПРАВИ ПРОПАДАЮТЬ.

Нігде правди діти, що в українській народній роботі ще є богато хиб, які мусимо як найскорше усунути, коли ми дійсно думаємо, добути собі те, що ми собі поставили за ціль. Я хочу згадати кілька таких похибок, які мені впадають в око, коли я приглядаюся життю нашого народа та порівную його з життем других народів.

Наперед, що відай найголовніше, наш нарід не має тої свідомости національної, яку мають другі народи. Спитайте Українця, якої він нації, а він вам зараз скаже: Лемко. Або: Бойко. Або: Гуцул. Або: Галичанин, або: Руснак. Або навіть: Русский. Спільна наша назва Українців ще не обняла цілого нашого народа, ще богато є в нас людий, які під національностю розуміють релігію, і як їх спитати, якої вони нації, кажуть, що вони католіки або православні. Читаю, що навіть один священик казав дітям, аби вони на питанне, якої вони народности, відповідали, що вони „ґрік-кетолик". Се показує, що нам треба ще богато працювати, щоби поширити свідомість національну серед наших людий, щоби всі вони, без огляду на свою церкву, признавалися синами й дочками одного українського народа.

Для поширення такої свідомости одним з головних способів є ґазета і книжка. На жаль треба сказати, що книжкою ні ґазетою не дійдеш до всіх наших людий, бо в нас богато людий неграмотних. Американці відай усі вміють читати й писати, так само Німці, Анґлійці, Шведи й другі освічені народи.

Серед наших еміґрантів відай половина мущин не вміє читати, а жінок відай дві треті пайки. Се сильно перешкаджає нашим людям, бо як таких людий можна освітити, коли їх очи не можуть бачити, навіть як вони дивляться?

Навіть з тих, що вміють читати, є богато таких, які не цікавляться ні книжкою ні ґазетою. Праця наших ґазетярів, учених і поетів іде на марно. Вони собі пишуть, а люди собі преспокійно на те не звертають уваги. Богато письменних людий знає Франка й Шевченка лишень з коротких відчитів на концертах.

Се показує, що нам треба взятися, аби направити всі хиби. Число неграмотних треба зменшити о скільки се можливо через курси для неграмотних. Ми все говоримо про школи для дітий, але нам треба теж подумати й про школи для дорілих. Школи для дітий не можуть у нас іти добре головно тому, бо у нас старше поколіннє не розуміє ваги школи. Як старші люди будуть уміти читати й писати, як вони будуть правильно читати книжки й ґазети, тоді й діти їх будуть інакші, і школи будуть інакші.

Се буде мати великий уплив на цілий наш нарід. Ми дивимося, що серед нашого духовенства є так богато слабодухів, які тягнуть за ворогами нашої нації, і ми тому дуже дивуємося, бо в других народів того нема. Але сьому дуже дивуватися не можна, бо прецінь мало є народів, у котрих булоби так мало читаючих і свідомих людий. Якби наші люди були освічені та свідомі своїх прав, тоді їм навіть і говорити богато не треба, бо вони самі зрозумілиби без говорення, що вони платять своїм священикам, то ті священики повинніби служити їм, а не ворогам народа. Такі люди відразу зрозумілиби, як вони своїми коштами поклали церкву, купили дім для священика й цвинтар, удержують парохію, то й заряд сього майна повинен належати до них, а не до якогось епископа, присланого нам без нашого відома, без питання нас; епископа, який нам нічого не може дати, а тільки від нас взяти.

Наконець, нема в нас доброї видержливости в боротьбі.

І ось сі похибки, які я тут перечислив, хтось зараз готов узяти як виправданне для свого неробства. Я знаю, що найдуться такі читачі, що прочитають про брак нашої свідомости, і скажуть собі: „Ех, наплювати на такий нарід. Я його й знати більше не хочу''. Другий дочитає до браку освіти й скаже: „Що я маю з такими темняками. Я піду собі до освічених народів". І махнуть собі рукою на наш нарід, та потечуться котрий куди, як се вже богато наших людий зробило. І наш нарід буде далі терпіти темноту, безпросвіток і несвідомість. Будуть його далі обдирати вороги й свої хруні.

Такого рода люди не видять, що всі народи колись були в такім стані, як ми є нині, та кождий нарід поволи підносився в гору, просвічався поволи, набирався розуму й національної свідомости, научувався, як боротися з ворогами. Кождий нарід підносився поволи завдяки роботі тих, що не боялися невдачі, а далі робили своє. Які не боялися, що вони стоять одинцем, що їх мало. Котрий нарід сказавби собі, що боротися не варто, бо в ньому мало свідомих, той народ поховавби себе живцем. Та таких народів я не знаю, і наш нарід певно ним теж не буде.

Дехто може собі подумає, що осьтам якийсь дурак наплів такі річи, які неможливі, але я вірю, що наш нарід таки поступить вперед, бо він має здібности. Він ще просвітиться, освідомиться і навчиться, як боротися за свої права, і тих собі прав добуде. Зітре ворогів, перестане годувати хрунів, і стане повним господарем на своїй землі.

Трохим Тренич,
Фреквил, Па.

В. Будзиновський.

ПЯТЕ КОЛЕСО.

ІСТОРИЧНА ПОВІСТЬ.

(33)

— Мого лікаря хиба прикажу повісити, — забалакав. — Він дав нам не медицину, а якусь отрую. Мені в голові неясно.

— Медицина була добра, — Богдан відповів, — тільки ти її зажив забогато. І хліб, як ним переповниш шлунок, здує, та кольки зіпруть тебе. Але то пусте. Вишумить. Зроби, як я. Сядь на коня і з пів години погуляй на свіжім воздусі.

— Я гадав так зробити. Коня вже сідлають. Може би й ти ще раз? Через того Решида ми вчера не докінчили нашої розмови. І тепер, поки він у мене, дома годі нам про таке балакати. Побалакаємо в степу.

Оба вийшли, посідали на коні і почвалали. Зразу їхали мовчки пустим полем. Три версти за Перекопом попали в невеличкий гай, яких в кримській пустини не богато.

— Тут ляжемо і побалакаємо, — сказав бей.

Позіскакували з коний, розузбелали їх і попустивши попруги, пустили їх пасти. Самі полягали на мураві.

— Ти питав, де тепер Бурлай, — розмову розпочав Татарин. — Велика шкода, що ти не приїхав скорше, бо оноді був у мене його звідун. Ти був би з ним побалакав і переказав, що тобі треба переказати Бурлаєви. Може був би звів тебе з ним, бо сам Бурлай був тоді недалеко від Перекопу. Де Бурлай тепер, не скажу. За те знаю, як до него дібратися. Очивидно, як хто мусить знайти його за всяку ціну. Тепер приступ до него нелегкий і сполучений з великими небезпеками. Він тобі конче потрібний? Не можеш відкласти на пізнійше?

— Бурлай зараз потрібний мені. Він про наш заговір ще нічого не нає. Я хотів би втягнути його, бо він годен богато зробити. Доконче зведи мене з ним.

— Тепер се майже неможливе. За які дві неділі буде лекше. Очивидно, як до тої пори ще буде жити. Я міг би його справити до тебе. Надіюся, що найдалі за дві неділі від него хтось прийде до мене. Не виключене, що прийде він сам. Скажи, де він в тім часі може знайти тебе?

— Я хотів би використати мою відпустку. Коронний гетьман Канецпольскі вислав мене на Запороже, будхтоби тільки з приказами до реєстрових козаків з чигиринського полку. Вони тепер стоять на Запорожу, щоби гамувати своєвільників. На діліж Конецпольскі вислав мене на те, щоби я Запорожцям піддавав гадку наскоків на Крим і на турецькі береги. Прикази гетьмана я передав старшині реєстровиків, але, замість робити роботу, яку мені дав Конецпольскі, я скочив до тебе. Мій час вже минає, бо маю тільки ще пару днів. Як тепер верну домів, то вже не скоро буду міг ще раз вихопитися.

— Не міг би Бурлай навідатися до тебе?

— Небезпечно. На Запорожу всі його знають, в Чигирині знають і в Суботові знають. Як би спіймали, вріжуть шию. Як не спіймають, але підглянуть, що він зі мною бачився, спитають мене, чому я не придержав сего клятого ворога річи посполитої.

— Коли маєш зголоситися до служби в полку?

— За який тиждень, за десять днів. День, два, можу ще причинити.

— Гм... Є лиш один спосіб в сім часі бачитися з ним. Але се велике ризико.

— Може не таке велике, як ти гадаєш.

— Розсуди сам, чи велике. Нині причалить до Перекопу турецька ґалєра, котра з Кафи везе до Стамбула все те, про що я тобі вже вчера говорив. Ґалєра возьме Решида, котрий везе велику суму гроша. Вже знаєш, які то гроші і куди він везе їх. Решид приїхав злупити з мене мою пайку на султана. Ґалера попли善 відси не просто до Стамбула, але піде здовж берега. Решид буде поступати до приморських городів, щоби й відтам постягати данину. Бурлай знає про се. Знає, які богацтва ґалера вивезла з Кафи, знає й про Решида... Ну?

— Ти може думаєш, що хто поїде з ґалерою, той зустрінеться з Бурлаєм, хоч би й не хотів?

— Так думаю. Хиба, що ся ґалера буде мати більше щастя ніж Бурлай і вони розминуться. Але Бурлай не такий, щоби звір, на котрого він полює, проховзся непомітно попри него і втік.

— Знаєш, де Бурлай загадав наскочити на ґалеру?

— Чим близше Стамбула, тим більше на ґалері буде золота. Гадаю, що наскочить низше Бурґаса. Так близько Стамбула найбезпечнійше, бо ніхто й не подумає, щоби ушкали важилися гуляти під самим носом султана. Коли вже цілком безжурно будуть плисти, він їх вхопить.

— Чи мене приняли би на ґалеру?

— Ти вже добрий знакомий Решида. Як він скаже отаманови ґалери, що ти його товариш, то прийме тебе. Але не скажу, щоби то було безпечно.

— Як тільки возьмуть мене, то поїду. Яким верне, щоби ґаздувати в моїм Суботові, я поїду до Бурлая. Тиждень вистане. За тиждень, за десять днів і я вже буду назад.

— Я не радив би тобі. Не ручу, що Бурлай зійдеться з ґалерою. Як не зійдеться, то змарнуєш час на подорож аж до Стамбула і назад. Як Бурлай перейме ґалеру, то ще вилами на воді писане, що побідить. Побідить, чи не побідить, то без лютого бою не обійдеться. Він не буде знати, що на ґалері його приятель. Його люди взагалі не знають тебе. В бою може й тобі дістатися яка куля, або ніж між ребра.

— Я таки ризикую. Скажи Решидови, що я також маю дещо зорудувати в деяких містах, до котрих він буде поступати. Надіюся, що возьме мене. Як би ґалера не впала в руки Бурлая, то поїду з Решидом аж до Стамбула. Для мене не не буде змарнований час, бо мені й там треба дещо зорудувати в нашім ділі. Скорше полагоджу і не треба буде мені аж нарошно їхати туди.

—Коли ти вже наперся їхати, то скажу тобі решту. Бурлай просив мене, щоби я на ту кафинську ґалеру перепачкував когось, на кого можна покладатися. Такий йому на тій ґалері доконче потрібний. На случай, коли би ґалєра виплила з Варни в ночи, і плила далі з погашеними світлами, на ґалері потрібний хтось такий, що давав би сиґнали і показував Бурлаєви дальшу дорогу ґалери. Сі сиґнали дуже невинні і не штучні. Сісти на краю ґалери по лівім боці і будьто би чистячи люльку, витріпувати в море жевріючий тютюн, так щоби сипалися іскри.

— Такого сиґналу далеко не побачиш.

— Попри ґалєру, на таку відстань, щоби в ночи з ґалери не мож було помітити, будуть плисти, одна за одною лодки Бурлая. За ними буде йти ґалєра Бурлая. Лодки будуть передавати сиґнали взад аж до судна Бурлая. Таким способом іскри, що будуть сипатися з люльки, вистануть. Тепер у мене під рукою нема такого, щоби я міг на него певно покладатися в такім, для мене дуже небезпечнім ділі. Я мушу бути обережнійший, як Бурлай. Може би ти, як вже сам хочеш їхати...

— Чистив люльку? Дуже радо. І так, почавши від Варни, дожидаючи наскоку Бурлая, не буду спати.

(Дальше буде).

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

ЛУДЛОВ, МАСС.

Тов. ім. Франка посвячує прапори.

В неділю, 29. травня б. р., відбулося в товаристві ім. Івана Франка, від. 253. У. Н. Союза, свято посвячення прапорів: американського й українського.

В святі взяли участь і другі товариства, як від. 171. У. Н. Союза з Голийок, тов. Галицька Січ, від. 207. У. Н. Союза з Савт Дірфілд і парохія св. Петра і Павла з Голийок.

День був гарний, а ще гарнійше випало свято.

Посвятив прапор о. Продан з Манчестер, Н. Г. По посвяченню відспівано національний гимн, а Португерська банда, що складалася з 30 музикантів, відіграла многоліттіє. По тім пішли всі походом вулицями міста Лудлов. Попереду йшли три хлопці в українських одностроях і несли напись товариства, за ними йшла банда, а за нею несли прапори, а за прапорами їхали удекоровані два автомобілі. За ними несли дівчата прапор американський, а хлопці синьо-жовтий. А відтак слідували: місцеве товариство, Галицька Січ з прапорами, тов. ім. Івана Франка, парохія, а за ними гості і публика.

На галю війшло понад 600 людей. В галі виголошено промови на тему обєднання українського народа в боротьбі о наше національне визволення.

Вибрано комітет для переведення свята, якого предсідателем став гром. Д. Шабан. Предсідатель підніс значінне пошани національних прапорів та згадав про те, що між нами, Українцями, є ще такі, що не розуміють цего, або й встидаються свого прапора. А наш синьо-жовтий прапор славний, є чим гордитися, бо міліони наложили головами в його обороні. Як американський прапор споєний звіздами, так наш злучений синіми обламами з нашою українською землею, залятою морем жовтих колосків пшениці.

Містер М. Кена забрав слово по англійськи і висказав своє зачудовання, що він живе в Лудлов вже 43 роки, а не знав, що тут живе таке велике число Українців. Він сказав, що ми маємо дорожити американським краєм і шанувати його конституцію, але заразом ми не повинні ніколи забувати за тy рідну землю, де ми родилися.

Отець Продан говорив про відносини і боротьбу в старім краю та про нашу працю в Америці.

По тім відбулася забава, а підчас забави гром. І. Ваврищин підніс, щоби зібрати жертви на памятник Франка. Збіркою занялися В. Босик і І. Приступа.

Жертвували по $1: І. Ваврищин, І. Боднар ст., Ф. Тимкович, Климик ст., Д. Крупалик, І. Серединський, В. Коваль, І. Виронка, М. Бакуш, І. Дзвіник, С. Ференц, І. Лапка, І. Проциши; по 50 ц.: Г. Шабан, І. Турко, Ф. Телега, Ст. Наливайко, В. Босик, П. Яцків, І. Сторожук, П. Куртий, Я. Іванов, М. Федорів, І. Приступа; по 25 ц.: Г. Описьків, А. Поплавський, Й. Яцків, Г. Король. Дрібними датками зібрано на політичних вязнів 7 долярів.

Гроші вислано до Обєднання.

Всім тим, що зложили жертви, або своєю присутністю чи трудами причинилися до звеличання нашого свята, уряд Товариства і Комітет складають щиру подяку.

П. Ковальчик.

СЛІД ВЕСНИ.

1. СЕРЕНАДА.

Доброї ночи
Любій моїй,
Желаю з серця
Всеї душі;
Кохані очи —
Ясні зірки,
Сонно-спокійно,
Тихо примкни...
Спи, люба, спи,
Солодко сни;
У світі мрій
Чарівних снів.

Хвиля спокою
Вже надійшла,
В серця горячі
Наші ввійшла;
І тишиною
Чарів і снів —
Світ обгорнув весь
Туман нічний...
Спи, люба, спи,
Солодко сни;
У світі мрій
Чарівних снів.

Місяць сміється
Вже з поза хмар,
Щастя і роскіш
Кругом і чар!
У душу ллється
Спів соловия:
Рай нам відкрився,
Люба моя...
Спи, люба, спи,
Солодко сни;
У світі мрій
Чарівних снів.

Серце до серця,
Душу душі;
І наші злидні
Забудемо в сні!
Тебе я люблю,
Зоре моя —
Доки на світі
Мені життя...
Спи, люба, спи,
Солодко сни;
У світі мрій
Чарівних снів.

Дай, поцілую
Жадні уста,
І розвіється
Журба тяжка!
Від блиску щастя
Очи примкни —
В моїх обіймах
Тихо засни.
Спи, люба, спи,
Солодко сни;
У світі мрій
Чарівних снів.

2. САМ.

Цей ненависний сум
Та туга
Ця тяжка
І недолі злий глум
Моє серце залягли!

Мов гадюка в душі,
Так страшна
Ця журба
Серед світа глуші,
Щастя горем обвели!

Із завзяттям всіх сил
Я борюсь,
Не даюсь!
Злої долі цей вир —
Геть на дно мене стяга!

Та я-ж серцем молодий!
Я-ж життя
Й жил огня
Голодний і жадний!...
Боротьби їдь ще пала!

І ні з ким поділить:
Що болить,
І тяжить —
І ні з ким поговорить —
Любовию серце щоб огріть...

3. СЛІД ВЕСНИ.

Краса юних літ
Молодости-сили:
По трудах, невзгодах,
Борбі й походах
У серцю лишили —
Весни вічний слід.

І чар юних літ
По нині вітає:
Й любов і надію,
І мрії, ідеї
В вінок свій сплітає —
Весни вічний слід.

І вічний цей слід,
На кождий весни
Життя поцілуй
Скерваветь мні грудь,
Згада мрії-сни —
Як довго-му житы!...

СОНЯШНЕ СВІТЛО ЯК ПОЖИВА.

Останніми часами чимраз більше лікарів каже, що люде не могли би жити без життєвих засобів, у яких є замагазинова-не соняшне світло у формі вітамінів. Досі тверджено і ще так твердять, що для життя людського організму конечні є вуглеводні, товщі, а передовсім білок. Тимчасом новочасні лікарі кажуть, що моглиби зовсім певно вбити звірята і людей такою поживою (яку уважано найвартіснішою) як цукор, товщ, білок, вареною або якнебудь приправленою зглядно консервованою. За те скількість соняшного світла (знаного вже нині як чинники А. Б. В. Г.), яке не дасться штучно сфабрикувати — вистарчає для виличення недуги, що повстала наслідком недостачі вітамінів. Недуги ці рішучо могли би скінчитися смертю, колиб в організмі вичерпалися резерви тих енергій. Першим кроком до розпізнання того явища, яке змінює цілу дотеперішню науку про відживлювання, було досліджування заразливої недуги берібері. Недуга ця появляється в Індії і Японії і на кораблях.

Берібері означає „велику недугу", велике ослаблення. До амучення долучується помалоослаблення серця і водна пухлина ніг. Можна нездужати цією недугою цілі літа. Але нераз з того повстає параліж нервів, мязів. У померших на берібері лікарі знаходили розклад і знищення всіх тканок, передовсім нервів і скорчення і дегенерацію всіх железнистих органів. Це є берібері.

Голяндський лікар д-р Ейкман ствердив в одній вязниці на Джаві в 1897 р., що не лише вязні, але навіть дріб тої вязниці нездужав на берібері. Тому, що вязні і кури діставали полірований риж (який їдять виключно в Европі), думали, що риж той є причиною недуги. Показалося небаром, що в інших вязницях, де давали риж неполірований, вязні і кури не хорували на берібері. Довго тривало, заки наука зробила це відкриття. Таку тяжку недугу — думали тоді — певно спричинює якийсь бацил. **Нині ніхто вже не сумнівається, що ніжна оболоночка і ядро рижового зерна, які відпадають при полірованні, містять у собі найвартіснішу для життя доповняючу матерію, соняшний шпихлір, вітамін, без якого пожива (коли вона складається виключно з рижу)** поволи, але напевно спричинює смерть.

Ще иншу недугу спричинює недостача вітамінів. То **скорбут і недуга Барлова**, що навіщує дітей і є смертельна для них. Обявляється **болем костей, спухненнями, жахом перед дотиком**. То страшна недуга костей і кровавлення костей, до якого часто долучається кровавлення шкіри і слизних облон. Довкола зубів творяться кроваві опухнення ясень. Не все ця недуга виступає так, але за-те страшніща вона, коли є в стані затаєнім. Лікарі можуть її виличити, коли лічення зачнеться доволі вчасно. Тому скора діягноза (розпізнання) є просто питанням життя. Обяви недуги і страшні болі у тих дітей минаються, коли їм завчасу давати помаранчевий зглядно помідоровий сік і сире або легко заварено молоко, шпинак або иншу ярину, дрібно сікану. Ті ярини й овочі містять у собі вітаміни. „Коли дитина не дістає такого харчу — каже один визначний лікар і дослідник спеціяльно тої діточої недуги — то не поможуть ніякі ліки — дитина вмирає".

Подібно як недуга берібері може також скорбут перенестися з матери на немовля з молоком материнським. Містота вітамінів у молоці матери згл. самиці звірят залежить від поживи. Взагалі ця недуга обявляється у дітей відживлювания штучно.

Німецький панцирник „Кронпрінц Рудольф" був у 1915. році на морі, щоби затоплювати ворожі кораблі. Мав доволі харчів. Крім того забирали з кождого здобутого корабля, богато вугля, свіжого мяса, білої муки, цукру, маргарини, бараболь, сира, конденсованого молока, сухарів, бішкоптів, кави, чаю, консерв, шинки, солонини, фасолі, гороху, пива, вина і лікерів. Моряки того корабля були знаменито й обильно заосмотрені, а не так, як жовніри, що стояли в полі.

Науково вимагану містоту кальорій харчів строго додержувано. Корабельний лікар уже в перших місяцях подорожі ствердив богато випадків запалення легких, олегочної і ревматизму. Рани не хотіли гоїтися. Здавалося, що залога втратила зовсім відпорність на всякі недуги. Вкінці вибухла на кораблі якась зараза. Люде просто падали серед болів членів і костей. На 500 людей 15. квітня 1915. року 120 занедужало серед тяжких обявів. Корабельний лікар був безсильний. Причалив до американської пристані, бо щораз нові випадки занедужань унеможливлювали подорож. Американський комісар здоровля Мек Кейн порадив корабельному лікареві спеціяльну дієту для моряків. Після 10 днів уже 47 людей могло кинути корабельний шпиталь, бо вже були здорові. Ось яка дієта спричинила те чудо: **помаранчевий сік, свіжі яблока, свіже молоко, жовток, пшеничний хліб, вивар з грису, картопляної лушпи і свіжої ярини.** Ярину після виварення викидали а давали залозі сам плин. Слід ще замітити, що з офіцирів ніхто не занедужав, бо вони діставали овочі й свіжу ярину зі затоплюваних кораблів.

Сто разів більше, як досі думали, сонце причиняється до вдержання життя і здоровля. Організм не може вдержати своїх функцій довго завдяки поживі, позбавленій нагромадженої соняшної сили наслідком приправлювання, консервування, довгого варення і пастерезування. Найважнішою поживою для вдержання здоровля, обильною у вітаміни, є свіжі овочі й ярина.

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ.

Витинки з газет надіслав гр. Дмитро Хрупалик, Голіовк, Мес.

„Читач Свободи" в Филаделфії, Па.: — В новинці, під наг. Трагедія Селянина, поміщеній в 136. числі Свободи, де подано, що обжалований має літ 29, а женився в 1911 році, видно зайшла похибка в старокраєвій газеті, з котрої вона перебрана. Певно мало бути не 1911, а 1921.

В. С—К, Нортг. — Відозви того рода редакція поміщує як дописі; отже за поміщенне ніяка оплата не належиться. Всеж таки редакція може поміщувати тільки обмежене їх число, і тому Ваша відозва мусить заждати своєї черги.

П. К—ль, Фініксвил. — До Вас відноситься відповідь гр. В. С—Кови.

СПРОСТОВАННЯ.

Гр. Т. Каськів з Нюарку, Ню Джерзі, пише:

Між голосами читачів в числі Свободи з 18. червня була поміщена коротенька допись про Народний Дім в Нюарку. В ній було написано, що гром. Т. Каськів заложив свої гроші на задаток на три доми під Народний Дім. Заявляю отцим, що я своїх грошей на завдаток під У. Н. Дім в Нюарку не дав, але дав гроші з каси У. Н. Комітету як касієр згаданого Комітету. Гроші ці придбав У. Н. Комітет з всяких добровільних датків від народа.

Т. Каськів.

ҐЕНІЇ НАУКИ СПАСИТЕЛЯМИ ЛЮДСТВА

Написав Др. Александер Сушко.

(Продовження)

(7)

Відома річ, що досі головним продуцентом „нітратів" (по американськи: найтрейтс") була країна, що лежить у полудневій Америці і називається Чіле. Рік-річно ця країна витягала із продукції і продажі своїх нітратів міліонові суми. Та тут — несподівано— зявляється цікавий компетитор — Німеччина, що придумала (очевидна річ — завдяки свом ученим мужам) новий, та що найважніше: значно дешевший спосіб виробу нітратів **з воздуха!**

Був це несподіваний та страшний удар у чілійську торговлю нітратами. Та ради і виходу не було ніякого. Факт був фактом — і в результаті чілійське правительство було змушене обнизити, зівсім добровільно, без нічийого примусу, ціну своїх нітратів повних 25%, т. є одну четвертину! А що цей факт значив і значить для фармерів, а вслід за цим і для усього населення Злучених Держав, це зрозуміете легко, коли додіаєтеся, що американські фармері платили досі чілійському правительству річно $10,000.-000, т. є десять міліонів долярів, самого податку, наложеного чілійським правительством на експорт цего важного продукту.

І ще один прецікавий примір геніяльности та незвичайної ужиточности німецьких учених для своєї держави і свого народа покажу Шан. Читачам.

Три роки тому славне німецьке акційне хемічне товариство „Badische Anilin" пустило було на ринок інтересний продукт винахідчивости своїх учених, т. є так званий **„метаноль"**, або по нашому: синтетичний, або ще простіще: штучний деревний алькоголь. Що то є „деревний алькоголь", це наші люди в Америці знають аж надто добре, головнож від часів так званої „прогібіції". Богато наших людей від цего трійла померло, богато осліпло та збожеволіло. Американські індустріялісти уживають цего продукту рік-річно міліони гальонів, головно при виробі фарб і варнішів. Не диво отже, що і американські фабрики виробляли і виробляють деревний алькоголь у великих скількостях, та природно тягнули із своєї індустрії великі зиски. Очевидна річ, — виробляли його у старий спосіб, дистилюванням алькоголю із дерева. Та тут — як писав недавно (минувшого місяця) один із найбільш голосних та талановитих американських публіцистів — неначе грім з ясного неба упала на американських фабрикантів вістка про новий синтетичний процес виробу деревного алькоголю — придуманий Німцями! Та до того — який чудовий процес!

Оце німецькі учені реагують („впливають") при помочи відповідного „катакліста" на гази, добуті при праженню („коксованню") вугля, та так і продукують **плин**, званий **„метанолем"**. Якістю не уступає він найкращому деревному алькоголеви, дистильованому досі старими процесами з дерева, а хемічно просто ідентичний (т. є такий самий)!

А що усе те значить у практичнім світі, про це переконаєтеся, коли довідаєтеся, що:

Досі Злучені Держави Північної Америки виробляли у своїх дистилярнях річно коло 10,000.000 гальонів сирого деревного алькоголю. У літах 1919—1924 ціна одного гальона була пересічно поверх одного доляра. Небезпеки зі сторони німецької компетиції не було тої просто ніякої. Аж ось 1922 року впровадила Німеччина до Америки 27 гальонів свого „метанолю"; 1924 року — сорок сім гальонів, — правдоподібно більше для наукових цілей ніж для „бизнесу". Та вже 1925 року спроваджено до Злучених Держав більше ніж 500.000 (т. є пів міліона) гальонів німецького метанолю по ціні казочно низькій: 48 центів за гальон! А що це значить, зрозуміете гаразд самі, коли зважите, що у ту саму пору ціна за гальон домашнього деревного алькоголю була поверх 75 центів! Слідуючого року т. є 1926 і цего року — імпорт німецького метанолю до Злучених Держав дійшов до ще більших розмірів. А що це значить для американських фабрикантів, легко догадатися. Та вжеж для Німеччина це означає зовсім що иншого: означає ратовання відчини американськими долярами, здобутими та купленими мізком німецьких учених та працею німецьких робітників.

І подібних примірів можна навести сотні.

Ось так помагають та спасають свою вітчину німецькі учені у грізну хвилю великих та критичних досвідів, які прийшлося переживати німецькому народови після великої програної війни. Що народ, який рятує себе від упадку такими способами, є справді великий, це бачать і признають нині усі, навіть найбільші вороги німецького народа. Що такий народ не загине і не може загинути ніколи, це теж очевидне. Та вжеж на того рода прояви німецької невмиручости реагують ріжні народи ріжно.

(Дальше буде).

ГРУШКИ НА ВЕРБІ ТА ВИШНЯ НА ДЗВІНИЦІ.

Відомий бувший професор ботаніки на краківському університеті, Ростафінські довершив свого часу незвичайного схрещення ростин. Йому вдалося штучно запилити вербу цвітом грушки. Увесь час запилювання верба зраджувала хоробовий стан, аж в 1925 році видала овочі — грушки, що правда дрібні. Галузки й листя верби задержали первісний вид. Так пословиця „грушки на вербі" втратила свое значіння. — В Турне, у Франції, росте вишня на високій дзвіниці. Корінні має вона в старому камінні, що є на зовні дзвіниці. Вишня виросла тому пять літ. Дзвіниця висока на 40 метрів. Хтось мусів там кинути кістку з вишні, найскорше птиця, що там іла ягоду.

ЯК МИ ПОМАГАЄМО СТАРОМУ КРАЄВИ.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

„Січ" Батькови К. Трильовському.

Нюйорські Січи, а саме Січ ім. Б. Хмельницького і Чорноморська Січ, постановили зложити дар Січовому Батькови др. Кирилови Трильовському, котрий був першим пionіром, що став вщіплювати в наш народ у Галичині традиції Січи. Сею жертвою Січи хотіли заманіфестувати, що вони не дадуться звести на манівці тим, що демократичні ідеї Січи хочуть заміняти за рабську холопітню всяким наказним зверхникам, яких Україні накидує Польща й Московщина.

Обі Січи спільними силами зложили по 50 долярів, так що могли разом вислати через Обєднаннє суму 100 долярів, з прозьбою вислати се як дар др. Трильовському до Відня.

М. Б.

РАЧЕСТЕР, Н. Й.

Союзове Товариство Інвалідам, Сиротам і політичним Вязням.

Товариство Запорожська Січ, від. 367 У. Н. Союза, рішило зібрати якусь допомогу для рідного краю. На ту ціль призначено дохід з балю, який відбувся дня 5. марта б. р. і приніс $55 чистого.

На мітінгу товариства ухвалено висигнувати з товариської каси на край $25. Разом вислано до Обєднання в Філаделфії $80 з призначеннєм вислати до краю на допомогу інвалідам, сиротам і політичним вязням.

Отою нашою жертвою даємо вираз нашим почуванням, які всегда звертаються в сторону наших поневолених братів в старім краю.

М. Антонів, секр.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Наші Діти для Рідної Школи в краю.

Зборівський допомоговий комітет Рідній Школі в Ню Йорку запросив школярів української школи і їх учителя з гори міста, щоби відограли представлення на допомогу Рідній Школі в Зборові. В неділю, дня 3. квітня с. р., в українській галі при 7-мій улиці відбулось представленнє „Добрі Діти", образ з життя американських школярів.

Представленнє випало так, що присутна публика була дуже вдоволена. І касієр допомогового комітету був вдоволений, бо чистий прихід з представлення приніс около $50, так що заокруглив збірку до $300, що комітет готуєсь вислати до краю через нашу організацію „Обєднаннє".

По представленню почався концерт. В першій точці виступив з скрипковим сольом Павло Гладкий, ученик американської висшої школи. Оля Гладка відограла фортепянове сольо.

В другій точці грали на скрипцях Гринь Олійник, Йосиф Загородний, Петро Сміт Ханас, а Кася Загородна відограла на фортепяні чотири українські пісні так знаменито, що й мало музикальний слухач міг пізнати, що виступаючі це таланoвиті діти.

3. і 4. точку виповнили ученики з 72. і 106 улиці українських шкіл і відспівали знамените три українські і американські пісні в супроводі фортепяна і при скрипцях. Місцевий учитель тих шкіл гр. Василь Баран старався о се, щоби сей вечір випав як найкраще. І справді вивязавсь зі своєї задачі та доказав, що які учителі такі і ученики. Наука не піде ніколи в ліс без огляду на те, чи вона набута від дякоучителя чи від фахового педагога.

На конець скажу пару слів до кранців міста Зборова і околиць, як і до їх працьовитого комітету в Ню Йорку:

Вашою тихою працею Ви вже доказали, що можна зробити для наших братів в старім краю. Не марнуймо дорогого часу — возьмімось ще раз і покажім на ділі, що дім, набутий за наші жертви, буде і мусить бути нашими жертвами докінчений і виплачений.

Нехай видніє на домі „Рідної Школи" в Зборові, що се дар американських горожан-емігрантів, що не з добра покинули рідні стріхи, луги і ниви та що в слушний час не один ще з нас верне на рідну землю, бо не всі з нас думають умирати в прибраній вітчині.

Микола Хомяк.

ВЕСЕЛЕ ЖИТТЯ, ЧИ ЛЮДЕ?!

Життя є веселе, тільки люде сумні.
(З афоризмів похнюпленого журналіста).

Мотто, яке я вибрав до нинішнього фейлетону, зовсім йому не відповідає, а навпаки перечить від початку до кінця. „Життя є сумне, але люде веселі"! Так треба було б написати, та я не хотів зміняти оригіналу, тим більше, що автор дуже гордий на свій афоризм.

Життя є сумне...

Про це писати, це доказувати — річ, думаю, зайва. Кожний це відчуває на власній шкірі без огляду на піднебіння, кров, метрику, пол і політичні переконання.

Люде є веселі...

Ось про це хочу дещо сказати, бо може комусь видається, що воно таке далеке від правди, як Польща від заграничної позички.

Досить приглянутись близче до окруження, щоби признати мені правдомовність.

Здибаю перед першим травня знакомого комуніста. Спішиться кудись.

— Куди ви, пане товаришу?

— Бачите... виїзджаю на кілька днів. Перший травень... розумієте... будуть арешти.

— А хтож лишається?

— О! богато! Але менше відомі... їм не пошкодить.

— Значить, вони таки вийдуть на вулицю!

— Як би вам... Властиво, вони тільки **виведуть**... Прощайте!

Поїхав...

Стовп одної з партій хвалиться передімною:

— В Рогатині ми знаменито стоїмо.

— На основі чого це говорите?!

— Було вчора двох мужиків звідтіля і казали, що весь повіт за нами.

Побіг, бо мав про це повідомити управу партії.

Коло „Віденки" стоїть на дощі знакомий „закоханий". Кожної весни богато людей хоруе на цю страшну хоробу, яка, ослабивши серце, вдаряє на мозок, а знищивши мозок, підриває ноги.

Закоханий, мокрий як плюш, ходить там і назад, посвистуючи весело арію „Як два серця ся кохають".

— Чого ви тут? — питаю.

Лице його розяснюється щасливим усміхом нешкідливого варіята.

— Чекаю на свою „малу"!

Я без слова скочив у трамвай. Що, врешті, було казати?!... Що перед хвилиною бачив її в товаристві якогось елеґантного жидика в кіні?!...

Чи не досить вам, читачі, доказів на те, що люде є веселі?

Бачу по вас, що не досить. Отже коли ще вам мало, то послухайте:

Вийшло у Львові перше (ох! коби тільки не останнє!!) число „Літературних Вістей". Побіч усяких харамбурних каламбурів є там ще і звичайний, більш зрозумілий гумор.

— Хто є найвизначнійшим сучасним поетом української „Молодої Музи"? — питає хтось-там проф. І. Зілинського.

Проф. Зілинський, який, хоч і не займається — (як каже) — літературою, відповідає без заікнення:

— ....

Ні! не скажу, на кого вказав пальцем той визначний учений. Нащо друкуванням імени цього генія додавати ще один листок до і так густого лаврового вінця на його голові.

Дальше йде конкурс на лавреата. Поруч кандидатів: Лепкого, Стефаника і Черемшини стають до конкурсу: якийсь Цурковський, Дучимінська і Семчук.

Ото цвях у голову для читачів „Літературних Вістей". Коли відкинути трох останніх — вибір тяжкий, а коли трох перших — вибір просто неможливий.... хіба, що в тій справі забере знову голос якийсь професор університету, що не займається літературою.

Хтось злобний сказав, що від елементольогії до „Літературних Вістей" така сама дорога як від Львова до Кульпаркова. Сказав і ця думка на загал принялася.

Але я з тим не погоджуюсь і все своє кажу:

Життя є безнадійно сумне, але зате люде є многонадійно веселі.

Галактіон Чіпка.

ЧОЛОВІК-МАЛПА.

На будапештенськім залізничім двірці була в останніх днях небувала сензація, що скликала величезні маси народу. А саме з місцевости Абоні перевозили на клініку до Будапешту чоловіка-малпу. Товпа цікавих, що хотіла побачити це диво призблизька, так напирала, що два кордони поліції мусіли берегти переходу для чоловіка-малпи і його провідника. На двірці не знайшовся ані один шофер, що хотів би взяти на свій самохід чоловіка-малпу. Приходилося батькові вести його на шнурку через місто. Аж вкінці один трамваевий кондуктор згодився взяти того цікавого гостя на передню площадку свого воза. Всі гості, що були в возі, повисідали, бо таке, видно, несамовите враження робив дивоглад. Чоловіка-малпу мають оглянути лікарі на клініці, а потім виставлять його в деревляній клітці на показ.

Чоловік-малпа є 27-літним сином селянина Йогана Ассай. Він високий 141 центиметрів і покритий густим волосом по цілім тілі. Має низьке чоло як малпа, довгі рамена і може ходити тільки на чотирох кінчинах. Його родичі зовсім нормальні люде. Вони мають чверо дітей, також зовсім нормальних і цілком здорових. Зараз після уродження чоловік-малпа став покриватися по цілім тілі волосом. В пятому році життя дитина ще зовсім не могла говорити. Тому батько удався з нею до Будапешту на клініку. По досліді лікарі ствердили, що це сотворіння має звірячі інстинкти, та що справа безнадійна, бо дитині не можна нічого помогти.

З віком звірячі прикмети щораз більше виявлялися. Батьки думали, що Сцані, так називався хлопець, це таке саме звіря, як инші і примістили його в стайні. Там перебуло нещасне сотворіння девятнадцять років в товаристві двох коней, двох коров і одної кози. Перед двома місяцями Сцані здичів. Його припняли на шнурок. Але він зірвався і вискочив на вулицю, а дальше й на ринок. Переляканї люде стали розбігатися. При допомозі поліції його зловили, завели назад до стайні і припняли тепер на ланцюх.

До своєї утечі зі стайні нещасний не бачив ні одного чоловіка крім свойого батька і братів. Він не висказав ніколи ні одного слова. Він не вміє навіть сидіти і прибирає завсіди позу малпи. Директор театру цікавостей вирішив спровадити чоловіка-малпу до Будапешту та піддати його лікарському оглядинам. Але що за трудноші були вбрати це сотворіння в людський одяг. Сцані зі скаженістю рвав з свого тіла все, що на нього натягнули. Вкінці звязали його руки і ноги і чотиром сильним селянам вдалося його сяк-так одягнути. Звязаного привели його на двірець в Абоні. Там приділили йому і його двом провідникам окремий переділ. Сцані поводився зовсім спокійно. Але в одну хвилю, коли провідники відвернули від нього увагу, він вибив вікно і хотів крізь нього утікти. В останній хвилині зловили його за ноги. В часі тої дуже короткої їзди Сцані зїв три кільограми хліба і проковтнув наraз пів кільограма солонини. Остаточно доставили його до Будапешту.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ